

ПЕРЕКЛАД ЯК МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ РІЗНИХ ЖАНРІВ

У добу глобалізації переклад виступає не лише засобом міжмовної трансмісії інформації, але й потужним інструментом міжкультурної комунікації. З огляду на це, переклад німецькомовних текстів різних жанрів на українську мову (і навпаки) потребує не лише лінгвістичної точності, а й глибокого розуміння культурного контексту, жанрової специфіки, стилістичних відтінків та соціокультурних конотацій. Ці тези спрямовані на виявлення основних викликів перекладацької діяльності в такому міжкультурному контексті, а також на розгляд ефективних стратегій, що дозволяють досягти комунікативної еквівалентності у перекладі.

Перш за все, варто звернути увагу на явище лексичних лакун — понять, які існують в одній мові, але не мають прямого відповідника в іншій. Німецька мова, з її характерною тенденцією до словоскладання (*Komposita*), часто породжує складні і водночас ємні одиниці лексики, які важко або й неможливо відтворити однозначно українською мовою. Наприклад, слово „*Fingerspitzengefühl*“ описує тонке відчуття ситуації, інтуїтивну обережність і дипломатичність — усе це в межах одного слова. В українській мові подібний концепт доводиться передавати описово: «інтуїтивне розуміння тонкощів», «відчуття міри й доречності». Такий переклад не лише збільшує обсяг тексту, а й ризикує втратити деяку семантичну глибину або емоційну конотацію. У подібних випадках перекладачеві доводиться балансувати між адекватністю й прийнятністю, орієнтуючись як на контекст, так і на цільову аудиторію [7].

Окрім лексичних труднощів, переклад німецькомовних текстів часто ускладнюється культурними відмінностями. Йдеться про фонові знання, які є очевидними для носіїв мови оригіналу, але можуть бути неочевидними або взагалі незрозумілими для іншомовної аудиторії. Наприклад, при перекладі художніх або публіцистичних текстів з німецької мови часто трапляються алюзії на події німецької історії, на специфічні соціальні практики (наприклад, система дуальної освіти), або ж на фольклорні мотиви. Переклад газетної статті з *Die Zeit*, яка містить іронічне порівняння сучасного політичного діяча з персонажем німецької казки, потребує від перекладача не лише розпізнання алюзії, а й прийнятного її відтворення. У цьому контексті дослідники наголошують на важливості інтеркультурної компетентності перекладача [3], яка передбачає здатність адекватно інтерпретувати й адаптувати культурно марковані елементи мови джерела до мови перекладу.

Одним із ключових аспектів міжкультурного перекладу є жанрова адаптація. Перекладачеві доводиться враховувати не лише формальні ознаки жанру, але й очікування цільової аудиторії, типові стратегії сприйняття інформації, прийняті в культурному просторі мови перекладу. Приміром, юридичні тексти в німецькій мові тяжіють до складнопідрядної синтаксичної структури, надзвичайно точного формулювання правових норм, на відміну від

української юридичної традиції, яка допускає певну стилістичну варіативність та структурну простоту. При перекладі договорів з німецької мови доцільно зберігати стилістичну лаконічність, притаманну українським нормативним документам, навіть якщо це вимагає певного переформулювання оригіналу [5]. У протилежному випадку — переклад українських правових текстів німецькою — виникає потреба у структурній ускладненості та використанні усталених правових формулювань, властивих німецькому праву. Окрему увагу слід звернути на переклад публіцистичних та медіатекстів, де важливу роль відіграють національні стилістичні особливості та очікування аудиторії. Наприклад, в німецькій журналістиці типово уникати надмірної емоційності, дотримуватись принципу фактологічної об'єктивності, що в українському інформаційному полі не завжди є домінантним стандартом. Отже, при перекладі таких текстів необхідно вирішувати, чи адаптувати текст до стилістичних норм української публіцистики, чи ж зберігати автентичність оригіналу. Перекладач, таким чином, опиняється в етичній дилемі між збереженням стилістичного характеру джерела та прагненням зробити текст зрозумілим і прийнятним для цільової аудиторії [1]. Ще складнішими є виклики, що постають при перекладі художньої літератури. Тут мова йде не лише про передачу змісту, а й про відтворення авторського стилю, ритму, алюзій, емоційного забарвлення. Наприклад, при перекладі романів Франца Кафки постає проблема передачі внутрішнього напруження й емоційної відчуженості, що досягається через синтаксичну довжину речень, повтори та ритміку фраз. У цьому випадку перекладач змушений шукати функціональні еквіваленти в українській мові, які дозволяють зберегти експресивність тексту, не вдаючись до калькування. Ці завдання часто вимагають інтерпретативного перекладу, у якому важливу роль відіграє суб'єктивне відчуття перекладача, що створює додаткову відповідальність і водночас відкриває простір для творчості [2].

З метою подолання зазначених труднощів сучасна перекладацька практика пропонує цілу низку стратегій, які дозволяють досягти максимальної комунікативної ефективності. Однією з таких стратегій є техніка доместикації, яка передбачає адаптацію культурних реалій до системи цінностей та очікувань цільової культури. Так, згадану вище лексему „Schultüte“ доцільно перекладати не дослівно («конус для школи»), а через описову конструкцію — «подарунковий конус, який першокласник отримує в перший день школи» — з подальшим поясненням у примітці або коментарі. Водночас стратегія форенізації — тобто збереження культурної «іншості» оригіналу — також має право на існування, особливо в наукових, філософських та літературознавчих текстах, де саме збереження культурного контексту має надзвичайну вагу [6]. На рівні практичного застосування ці стратегії часто комбінуються залежно від жанру, мети перекладу та типу аудиторії. Перекладач адаптує або зберігає оригінальні елементи, виходячи з принципу динамічної еквівалентності — досягнення того ж ефекту, який мав оригінал у своїй культурі, в межах іншої культурної парадигми [4]. Зокрема, переклад освітніх матеріалів для українських учнів, які використовуються в рамках німецько-українських партнерських програм, вимагає збереження німецької педагогічної термінології з одночасним поясненням у дужках або коментарях, оскільки мета перекладу — не лише інформувати, а й занурити учня в іншу освітню культуру.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що переклад німецькомовних текстів різних жанрів — це складна міжкультурна діяльність, що вимагає від перекладача глибоких лінгвістичних знань, культурної обізнаності та комунікативної чутливості. Кожен текст, кожен жанр і кожна ситуація ставить перед перекладачем нові завдання, які не можна вирішити шляхом формального еквівалентного перекладу. Відтак переклад постає як процес постійного інтерпретування, переговорів між культурами і водночас — як творче завдання, що виходить за межі простої передачі змісту. Успішна реалізація перекладацької стратегії можлива лише за умови поєднання професійної майстерності з міжкультурною емпатією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bielsa, E., & Bassnett, S. (2009). *Translation in global news*. Routledge.
2. Eco, U. (2003). *Mouse or rat? Translation as negotiation*. Weidenfeld & Nicolson.
3. House, J. (2015). *Translation as communication across languages and cultures*. Routledge.
4. Nida, E. A. (1964). *Toward a science of translating: With special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Brill Archive.
5. Šarčević, S. (1997). *New approach to legal translation*. Kluwer Law International.
6. Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.
7. Venuti, L. (2012). *Translation changes everything: Theory and practice*. Routledge.